

УДК 330.131.7 (477)

С. С. Свірідова*
Н. М. Гажева****РИЗИКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

В Україні інноваційна діяльність пов'язана з великим ризиком і гарантія благополучного результату відсутня. В умовах нестабільності економічної кон'юнктури проблема ризику виникнення втрат при вкладенні компанією коштів в інновації стає особливо актуальною. Тому необхідно застосовувати сучасні методи управління інноваційними ризиками.

Ключові слова: інноваційна діяльність, ризики інноваційної діяльності, управління ризиками.

В Украине инновационная деятельность сопряжена с большим риском и гарантия благополучного результата отсутствует. В условиях нестабильности экономической конъюнктуры проблема риска возникновения потерь при вложении компанией средств в инновации становится особенно актуальной. Поэтому необходимо применять современные методы управления инновационными рисками.

Ключевые слова: инновационная деятельность, риски инновационной деятельности, управление рисками.

In Ukraine, innovation activity is associated with a high risk and the guarantee of a favorable result is absent. In conditions of economic instability, the problem of the risk of losses when a company invests funds in innovations becomes particularly relevant. Therefore, it is necessary to use modern methods of managing innovation risks.

Keywords: innovation, innovation risks, risk management.

Постановка проблеми. Інноваційна діяльність як процес набуває сенс лише тільки тоді, коли ефективність бажаного результату перевищує можливий ризик в процесі його досягнення. І чим більше бажаний ефект від очікуваного результату, тим вище ризик, якому будуть піддаватися учасники досягнення цього результату. Інноваційна діяльність більшою мірою пов'язана з ризиками, на відміну від усіх інших видів діяльності, через відсутність повної гарантії позитивного результату. Ризик і інновації — дві взаємозалежні категорії, тому повністю уникнути ризик неможливо в цій діяльності. І тут існує проблема в мінімізації ризику для збільшення ефективності бажаного результату. Дана проблема стосується не тільки інноваційної діяльності, але і господарювання в цілому.

Аналіз останніх досліджень. Багато авторів розглядають проблему мінімізації ризику, як одну з найголовніших проблем у розвитку будь-якого виду діяльності. Такими авторами є Бейлі Д. [3], Ігнатівська П. [4], Нестерова Н. О. у статті «Як управляти інноваційними ризиками», Віктор-Стелер у своїй праці «Блок успішного керівника». Де він приходять до того, що проекти стають невдалими тоді, коли ми не прорахуємо максимально можливий ризик, і що потрібно зробити для отримання бажаного результату.

Мета статті — показати рівень розвитку інноваційної діяльності та причини відсутності

інноваційної активності, яка пов'язана з ризиком інвестицій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стан інноваційної діяльності промислових підприємств є своєрідним поєднанням наслідків розвитку патентно-ліцензійної діяльності, з одного боку, і особливостей економічного положення підприємств — з іншого. Статистичні дані про впровадження інновацій в промисловості говорять про те, що частка підприємств, які впроваджують інновації, різко зменшилася і на даний момент становить менше однієї шостої загальної кількості підприємств. Питома вага інноваційно-активних підприємств зменшилася в 2000—2012 роках в 1,8 разів.

За останні роки в Україні створено умови для розвитку інноваційної діяльності — сформовано основи нормативно-правової бази та механізми здійснення інноваційної політики, а також створено умови для розвитку відповідної інфраструктури. Проте, незважаючи на високий інноваційний потенціал, інноваційна складова забезпечення економічного розвитку використовується слабо. Стан інноваційної діяльності в Україні більшість експертів-науковців визначають як кризовий і такий, що не відповідає сучасному рівню інноваційних процесів у країнах, для яких інноваційний розвиток є пріоритетним завданням економічної стратегії [1, с. 112].

* Свірідова С. С. — канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств.

** Гажева Н. М. — студентка, Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса.

Серед головних причин негативних тенденцій у цій сфері — тривалий спад промислового виробництва, відсутність власних коштів на інновації при дорожнечі кредитів, розукрупнення підприємств в процесі приватизації, що у багатьох випадках супроводжувалося руйнуванням інноваційної інфраструктури, незацікавленість нових власників, у тому числі іноземних, у впровадженні інновацій, які приводять до поліпшення матеріальної бази виробництва. На рис. 1, за даними Держкомстату України за 2010 рік, відображені джерела фінансування інноваційної діяльності та їх питома вага.

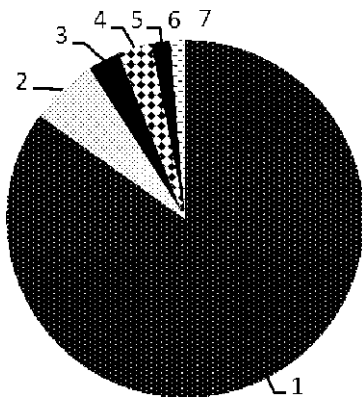

Рис. 1. Питома вага джерел фінансування інноваційної діяльності:

- 1 — питома вага власних коштів, 84 %;
- 2 — кредити, 6 %;
- 3 — кошти іноземних інвесторів, 3 %;
- 4 — кошти державного бюджету, 2,9 %;
- 5 — кошти вітчизняних інвесторів, 1,8 %;
- 6 — кошти позабюджетних фондів, 1,2 %;
- 7 — кошти місцевих бюджетів, 0,1 %

У 2011 році загальна сума витрат на технологічні інновації становила близько 2 млрд грн. (У 2010 році — 1,76 млрд грн.), 3 з них 63 % становили капітальні вкладення (61 %), 9,3 % — технологічна підготовка виробництва (9,3 %), 8,7 % — дослідження та розробки (15, 1 %), 7,9 % — маркетинг і реклама (4,7 %) і лише 4,7 % — придбання прав на патенти, ліцензій на використання об'єктів промислової власності (2,5 % в 2010 році) [1, с. 127].

Статистичні дані свідчать також про розвиток тенденції до посилення диференціації між підприємствами у питанні здійснення інноваційної політики. При значному переважанні підприємств, які не здійснюють інноваційних заходів (у 2011 р. їх було 84,4 % від загальної кількості) серед тих, хто їх проводить, зростає навантаження на одне підприємство [2, с. 514].

Аналіз галузевої структури інноваційної діяльності дозволяє зробити висновок, що більш активно ця діяльність здійснюється в галузях, орієнтованих на кінцевого споживача — за кор-

доном (чорна металургія — 29,7 % підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, із загальної кількості підприємств галузі, 20,4 % фінансування) або на внутрішньому ринку (харчова промисловість — відповідно 17,8 і 25,7 %), а також у машинобудуванні (23,1 і 28,7 %). Незадовільна інноваційна активність спостерігається в електроенергетиці (6,8 і 1,8 %) [3, с. 53].

Фундаментальною причиною занепаду інноваційної діяльності в Україні є низький платоспроможний попит на інновації, внаслідок чого майже 80 % фінансування інноваційної діяльності в промисловості здійснюється за рахунок власних коштів підприємств. При цьому фінансування інноваційної діяльності за рахунок власних коштів підприємств кольорової металургії становить 100 %, деревообробної та целюлозно-паперової промисловості — 97,4 %, поліграфічної промисловості — 97,2 %, чорної металургії — 95,3 %, медичної промисловості — 93,5 %, машинобудування і металообробки — 88,9 % загального обсягу фінансування [3, с. 106].

В інноваційній діяльності існує таке поняття, як ризик. Тобто, приймаючи рішення про прийняття будь-якого проекту ми ризикуємо. Одже, приймати рішення означає ризикувати.

Існують декілька видів ризиків в інноваційній діяльності, які представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Види ризиків та їх сутність

Вид ризику	Характеристика
соціально-економічний	сукупність умов, що визначають можливості суб'єкта в соціально-економічній сфері.
технологічний	розміри і якість наявного обладнання, рівень освоєних технологій
майново-фінансовий	об'єм фінансових коштів, які можуть бути мобілізовані, у разі потреби на реалізацію цілей підприємства
ресурсно-ринковий	частка підприємства на ринку сировини, вихідних матеріалів, устаткування, стійкість зв'язків з постачальниками, ступінь їх зацікавленості в даному підприємстві, як споживачем
науково-дослідний	потужність НІОКРовських підрозділів, обсяг і рівень розробок
соціальний	ступінь професійної підготовки колективу, його керованості, цілеспрямованість і кваліфікація керівництва, схильність до адаптації та інновацій

Ризик є елементом результатів виконання будь-якого господарського рішення внаслідок того, що невизначеність — неминуча умова господарювання. Інноваційна діяльність завжди пов'язана з ризиком, який обумовлений наявністю ряду фактора, вплив яких на результати діяльності не можна заздалегідь точно визначити.

Інноваційна діяльність більшою мірою, ніж інші напрямки підприємницької діяльності, пов'язана з ризиком, так як повна гарантія благополучного результату в інноваційному підприємстві практично відсутня. У великих організаціях цей ризик значно менший, оскільки перекривається масштабами звичайної господарської діяльності. Уникнути повністю ризику в інноваційній діяльності неможливо, так як інновації і ризик — дві взаємозалежних категорії. Але ними можна управляти й керувати.

Тому ризик можна представити як ймовірність втрат, що виникають при вкладенні підприємницькою фірмою засобів у виробництво нових товарів і послуг, у розробку нової техніки і технологій, які, можливо, не знайдуть очікуваного попиту на ринку, а також при вкладенні коштів у розробку управлінських інновацій, які не принесуть очікуваного ефекту [4, с. 211].

Існують наступні етапи процесу управління ризиками в інноваційній діяльності, представлені на рис. 2 [5, с. 312].

Існують функції по управлінню ризиками, що представлені на рис. 3 [5, с. 315].

Висновок. Таким чином, інноваційна діяльність в Україні на сучасному етапі розвитку має величезну кількість недоліків і проблем. Це тягне за собою спад решти видів діяльності як на підприємстві зокрема, так і в державі в цілому. Але головна проблема в даній діяльності — виникаючий ризик і тому необхідно вірно обрати прийоми та методи інноваційних ризиків при вкладенні інвестицій в інноваційні проекти. Що дає можливість у подальшому мінімізувати ризики й активізувати інноваційну діяльність в Україні

Література

1. Инновационный менеджмент : учеб. пособие / под ред. Л. Оголевой. — М. : Инфра-М, 2008. — 238 с.
2. Черваньов Д. М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України / Черваньов Д. М., Рейкова Л. І. — К. : Вид-во «Знання» ; КОО, 1999. — 514 с.

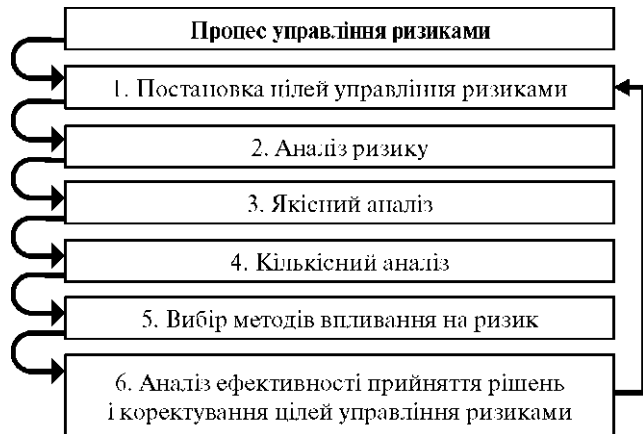

Рис. 2. Етапи процесу управління інноваційними ризиками

1. Планування управління ризиками — планування діяльності по управлінню ризиками проекту, включаючи набір інструментів та організацію управління ризиками
2. Ідентифікація факторів ризику — визначення ризиків, що можуть вплинути на проект і документування їх характеристик
3. Оцінка ризиків — якісний та кількісний аналіз ризиків з метою визначення їх впливу на проект
4. Планування реагування на ризики — розробка заходів, які забезпечують мінімізацію ймовірності й зменшення негативних наслідків ризикованих подій при загальному зростанні ймовірності успішного завершення проекту
5. Моніторинг й контроль ризику — моніторинг настання ризикованих подій, визначення нових ризиків, виконання плану управління ризиками проекту й оцінка ефективності дій по мінімізації ризиків

Рис. 3. Функції управління ризиками

3. Шарп У. Інвестиції / Шарп У., Олександр Г., Бейлі Д. ; пер с англ. — М. : ИНФРА-М, 2001. — 1028 с.
4. Богомол О. Г. Управління ризиками інноваційної діяльності підприємства [Електронний ресурс] / О. Г. Богомол. — Режим доступу : Mir://ga8paika.com/15_AP8N_2010/Ecopotic8/67945.doc. Мт.
5. Павлючук Ю. М. Ефективне управління інноваційними проектами [Електронний ресурс] / Ю. М. Павлючук, А. А. Козлов // Інноваційний менеджмент. — 2002. — № 4. — Режим доступу : Byp://№№toteV gi2.ra/arlic1e8/2002/4/1049.Mt1.